

निर्देशनालयको सन्देश

काठमाण्डौ उपत्यकामा बसोबास गर्ने जनतालाई सफा खानेपानी पुऱ्याउने परिकल्पनाका साथ काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड, आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालयले (KUKL-PID) अहोरात्र काम गरिरहेको छ। काठमाण्डौ उपत्यकामा सफा र सुरक्षित खानेपानी आपूर्ति र वितरणको लागि पूर्वाधारको विकास र फोहरपानी व्यवस्थापन निर्देशनालयको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ। निर्देशनालयले खानेपानी आपूर्ति र फोहरपानी व्यवस्थापनका लागि विभिन्न आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरिरहेको छ।

काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी आपूर्ति आयोजना अन्तर्गत व्यवस्थित पानी आपूर्तिको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण तथा काठमाण्डौ उपत्यका फोहरपानी व्यवस्थापन आयोजना अन्तर्गत काठमाण्डौ उपत्यकाका विभिन्न ठाउँमा फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र, ठुला ढलहरू (Intercepting Sewers) र विकेन्द्रित फोहर पानी प्रशोधन प्रणालीको (DEWATS) निर्माण र पुनर्स्थापना पर्दछ।

काठमाण्डौ उपत्यकामा पानी आपूर्तिको लागि पूर्वाधार विकासको काम तिब्ररूपमा भइरहेको छ। डिसेम्बर २०२२ सम्म निर्देशनालयले थोक वितरण प्रणालीको (BDS) ७७ कि.मि. पाइप र ९ स्थानमा ७४,००० घनमिटर कुल भण्डारण क्षमता भएको १० वटा पानी पोखरीहरू निर्माण सम्पन्न गरिसकेको छ। त्यसैगरी एशियाली विकास बैक (एडीबी) को सहयोगमा काठमाण्डौ उपत्यकाका भण्डै १०३,००० घरधुरीमा रहेका करिब १,२६०,००० जनसंख्यालाई सेवा पुऱ्याउन प्रथम चरणमा लगभग १,००६ कि.मि. वितरण सञ्जाल तयार गरिएको छ। नेपाल सरकारको लगानी अन्तर्गत १०.८४ कि.मि.को थोक वितरण प्रणाली (BDS), ३०,००० घनमिटर क्षमता भएको ३ वटा पानीपोखरी र ८०० कि.मि.को वितरण सञ्जाल सुधारका अतिरिक्त कार्यहरू रहेका छन्।

कीर्तिपुर, मध्यपुर र भक्तपुर नगरपालिकाहरूका खानेपानी पर्याप्त नभएका स्थानहरूमा खानेपानी आपूर्ति बढाउन एडीबीको सहयोगमा दोस्रो काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी आपूर्ति आयोजना (करिब थप ८०० कि.मि.को वितरण सञ्जाल सुधार कार्य) छलफलको चरणमा छ।

फोहरपानी व्यवस्थापन अन्तर्गत, गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र (नेपालकै पहिलो आधुनिक फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र) पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा छ। त्यसैगरी गोकर्ण र भक्तपुरको हनुमानघाटमा दुईवटा DEWATS निर्माणाधीन छन्। धोविघाट, बालकुमारी (कोड्कु) र सल्लाघारीको प्रशोधन केन्द्रको निर्माण तथा सञ्चालनको लागि बोलपत्र पुनःआह्वान गर्ने प्रक्रिया शुरु भएको छ।

अन्त्यमा, म काठमाण्डौ उपत्यकाबासी र सरोकारवालाहरूलाई मेलम्ची खानेपानी आयोजना सफलताको लागि हाम्रा गतिविधिहरूलाई अगाडि बढाउन सहयोग पुऱ्याउनु भएकोमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

ई. राजेन्द्र सापकोटा
आयोजना निर्देशक

■ माननीय पूर्वप्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्रको जुलाई ३१, २०२२ मा उद्घाटन गर्नुहुँदै।

गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा

माननीय पूर्वप्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले खानेपानी मन्त्रालय अन्तर्गतको KUKL-PID द्वारा आयोजित एक कार्यक्रममा गत जुलाई ३१, २०२२ मा गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्रको समुद्घाटन गर्नुभयो। कार्यक्रममा पूर्वप्रधानमन्त्रीले पानीको गुणस्तर सुधार र शहरी नदीहरूको संरक्षणमा निर्देशनालयको प्रयासको प्रशंसा गर्नुभयो। पूर्वप्रधानमन्त्री देउवाले फोहरपानी प्रशोधन केन्द्रले बागमती नदीको पानीको गुणस्तर कायम राख्नका साथै धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको बताउनुभयो। उहाँले आयोजनालाई सहयोग गर्ने सरकारको प्रतिबद्धता दोहोऱ्याउँदै बालकुमारी, धोवीघाट, सल्लाघारी र गोकर्णलगायतका स्थानमा पनि फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणलाई तीव्रता दिन सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिनुभयो।

कार्यक्रममा पूर्व खानेपानी मन्त्री उमाकान्त चौधरी, काठमाण्डौ महानगरपालिकाका मेयर बालेन्द्र शाह, खानेपानी मन्त्रालयका सचिव तथा पदाधिकारीहरू, नेपाल आवासीय नियोग एडीबीका आवासीय निर्देशक, आयोजना निर्देशक तथा KUKL-PID का अधिकारी र राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाका विशिष्ट व्यक्तिहरूका साथै अन्य सरोकारवालाहरूको उपस्थिति रहेको थियो।

गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र अहिले पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा रहेको छ। हाल उक्त प्रशोधन केन्द्रले दैनिक ३ करोड २४ लाख लिटर फोहरपानी प्रशोधन गर्दै आएको छ। प्रशोधित पानीलाई पवित्र बागमती नदीमा पठाइन्छ, जहाँ हिन्दू परम्परा अनुसार विभिन्न कार्यहरू जस्तै दाहसंस्कार पनि गरिन्छ। हाल चावहिल, बौद्ध, जोरपाटी र वरपरका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने करिब तीन लाख मानिस प्रशोधन केन्द्रबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित भइरहेका छन्। यस केन्द्रले पर्यावरण र नदीको सुन्दरताको संरक्षणका साथै यसले काठमाण्डौबासीको स्वास्थ्य एवं स्वच्छतामा सकारात्मक प्रभाव पार्ने काम पनि गरेको छ।

यसबाहेक, गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्रले नदीको पानीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन पनि सहयोग पुऱ्याएको छ। प्रशोधित पानीमा (Biochemical Oxygen Demand-BOD₅) जैविक प्रदूषणको मात्रा अधिकतम १० ppm रहेको छ, जुन सरकारले तोकेको राष्ट्रिय मापदण्ड अर्थात् ५० ppm भन्दा कम हो। कम BOD₅ भनेको पानी शुद्ध हुनु र जलीय प्राणीको जीवनका लागि धेरै उपयुक्त हुनुका साथै नदी र खोलाहरूको सौन्दर्य कायम राख्नु हो।

काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी आपूर्ति आयोजना: एक भलक

काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी आपूर्ति आयोजना, सामान्यतया मेलम्ची उपआयोजना-२ को रूपमा परिचित, नेपाल सरकारको 'राष्ट्रिय गौरवको आयोजना' हो। एसियाली विकास बैंक (एडीवी) र नेपाल सरकारको आर्थिक सहयोगमा यो आयोजना कार्यान्वयन भइरहेको छ। आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकाय खानेपानी मन्त्रालय र यस अन्तर्गतको निकाय KUKL-PID रहेको छ।

खानेपानी आपूर्ति आयोजना अन्तर्गत निर्देशनालयको कार्यक्षेत्र भित्र थोक वितरण प्रणालीको (BDS) लागि पाइपलाइनहरू विछ्याउने देखि निःशुल्क रूपमा घरधुरीमा धारा र मिटर जडानसम्मको पूर्वाधार विकास रहेको छ। एडीवीको सहयोग अन्तर्गतका ठेक्काहरू (BDS 1, BDS 2, BDS 3 / BDS 4) सबैको सञ्चालन क्षमता परीक्षणका कार्यहरू (commissioning) सहित लगभग पूरा भइसकेका छन्।

नेपाल सरकारको आर्थिक सहयोगमा रहेका प्रमुख पूर्वाधारका कामहरूमा १) थप १०.८४ कि.मि. थोक वितरण प्रणाली पाइपलाइन सुन्दरीजलदेखि चाबहिलसम्म (BDS 05) निर्माण गरी हालको प्रसारण लाइनको क्षमतावृद्धि गरी २२२.५ MLD बाट ५१० MLD मा पुऱ्याउने, (२) तीनवटा पानीपोखरी (६,००० घन मिटर क्षमताको कीर्तिपुरमा, ८,५०० घनमिटर क्षमताको महाकालचौरमा र १९,००० घन मिटर क्षमताको पुरानो बालाजुमा, र (३) करिब ७९६ कि.मि. वितरण सञ्जाल सुधारका कामहरू रहेका छन्। थोक वितरण प्रणाली, दुईवटा पानीपोखरी र वितरण सञ्जाल सुधारको काम राम्रोसँग अगाडि बढिरहेको छ भने बालाजुमा पानीपोखरीको सामान खरिदको काम सुरु भएको छ।

त्यस्तै, दोस्रो काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी आपूर्ति आयोजना एडीवीको आर्थिक सहयोगमा सञ्चालनमा आउने प्रक्रियामा छ। यसका लागि तयारी कार्यहरू लगभग पूरा भइसकेका छन्। मेलम्ची Headworks को क्षतिको समस्या समाधान हुने बित्तिकै यसलाई एडीवीको सञ्चालक समितिमा पेश गरिनेछ। यस आयोजनाले कीर्तिपुर, मध्यपुर र भक्तपुर नगरपालिकाहरूका १०३,००० घरधुरीका करिब ४३०,००० जनसंख्याको साथ करिब ८०० कि.मि.को वितरण सञ्जाल सुधारका कार्यहरू समावेश गरिएको छ।

डिसेम्बर २०२२ सम्मको थोक वितरण प्रणालीको वर्तमान अवस्था

थोक वितरण प्रणाली प्याकेजहरू	लक्ष्य (कि.मि.)	प्रगति (कि.मि.)	कैफियत
थोक वितरण प्रणाली-०१	९.५७	९.५७	निर्माण सम्पन्न
थोक वितरण प्रणाली- पानीपोखरी-०१	११.२६	११.२६	निर्माण सम्पन्न
थोक वितरण प्रणाली- पानीपोखरी-०२	२५.३७	२५.३७	निर्माण सम्पन्न
थोक वितरण प्रणाली- पानीपोखरी-०३	१५.०६	१५.०६	निर्माण सम्पन्न
थोक वितरण प्रणाली- पानीपोखरी-०४	१४.५५	१४.५५	निर्माण सम्पन्न
थोक वितरण प्रणाली-०५	१०.८४	०.७६	निर्माणाधीन
जम्मा	८६.६५	७६.५७	

वितरण सञ्जाल सुधारका प्याकेजहरू (primary, secondary/tertiary pipeline)

वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेजहरू	लक्ष्य (कि.मि.)	प्रगति (कि.मि.)	समग्र प्रगति (%)	कैफियत
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज १	३०२.१०	३०२.१०	१००	Commissioning भइरहेको
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज २	३०५.०५	३०५.०५	१००	Commissioning भइरहेको
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज ३	१७५.७६	१७५.७६	१००	Commissioning भइरहेको
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज ४(7A)	२२३.०५	२२३.०५	१००	Commissioning भइरहेको
जम्मा	१००५.९६	१००५.९६	१००	
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज ५(7B)	२३३.०६	१३५.६९	२९.७२	निर्माणाधीन
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज ६ (7C)	२८३.२९	१८१.७६	३३.६६	निर्माणाधीन
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज ७ (9A मण्डिखाटार)	१२९.५०	८५.९४	३०.९२	निर्माणाधीन
वितरण सञ्जाल सुधार प्याकेज 9A-कपन	१५०.३३	७३.०८	३८.६५	निर्माणाधीन
जम्मा	७९६.१८	४७६.४७	५९.८४	

SCADA प्रणालीद्वारा सक्रिय भल्भको प्रयोग मार्फत् खानेपानी व्यवस्थापन

निर्देशनालयले (Supervisory Control and Data Acquisition (SCADA) प्रणालीबाट सक्रिय भल्भहरू प्रयोग गरेर काठमाण्डौ उपत्यकामा खानेपानी सञ्जाल व्यवस्थापन गर्ने प्रक्रियामा छ, जुन पानीको सञ्जाल र आपूर्ति संयन्त्रका लागि केन्द्रीकृत अनुगमन र नियन्त्रण प्रणाली हो।

यो एक पूर्ण स्वचालित प्रणाली हो जहाँ पानी आपूर्ति नेटवर्कहरू पानीपोखरीस्थित KUKL कार्यालयको केन्द्रीय नियन्त्रण कक्षमा जडान गरिएको SCADA प्रणालीद्वारा हेर्ने, अनुगमन र नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी, खपत क्षमता अनुसार पानीको समान वितरण, BDS outlet मा क्लोरिन र शुद्धता मापन, थोक वितरण प्रणाली, वितरण सञ्जाल सुधार, र मुख्य लाइनमा एयर भल्भ (air valve) मार्फत दबाव व्यवस्थापनलाई (pressure management) पनि SCADA प्रणालीले सम्बोधन गर्न सकिन्छ। यस प्रणालीले तत्कालै पूर्वाधारहरूबाट पानी आपूर्ति सञ्जालसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण तथ्याङ्क तथा जानकारीहरू संकलन र विस्तार गर्दछ।

सुरुमा, SCADA प्रणालीमा थोक वितरण प्रणालीमा रहेका १५ पानीपोखरी र पानी वितरण प्रणालीमा रहेका १४० एयर भल्भ सहितका ४६ outlets को विवरण हुनेछ। हाल १५ वटा Reservoir Management Unit चेम्बरहरू निर्माणाधीन छन् र Outlet Management Unit को डिजाइनको काम भइरहेको छ।

दुई फ्रान्सेली र एक नेपाली ठेकेदार VCGP-WMI-Kalika JV ले संयुक्त रूपमा २९ सेप्टेम्बर

■ बासंवासी, काठमाण्डौको RMU Chamber निर्माण कार्य भइरहेको छ।

२०२० मा SCADA अनुबन्धनको लागि सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेको छ, जुन डिजाइन, निर्माण र सञ्चालन सम्झौता हो।

SCADA प्रणालीको स्मार्ट प्रविधि परिक्षण गर्न पाइलट चरणमा अनामनगर क्षेत्र (DNI 04) र चमती क्षेत्र - DNI 10) मा एक हजार स्मार्ट मिटर (smart meter) जडान गरिनेछ। पानीका उपकरणहरूको स्वचालन तर्फ देशमा यस प्रकारको यो पहिलो प्रयास हो। यसको सफलता देशको अन्य जलप्रणालीमा दोहोरिनेछ।

कार्य सम्पन्नमा ढिलाई

सन् २०२० मा मेलम्ची खोलामा आएको बाढिका कारण पानी आपूर्ति अवरुद्ध भएकाले खानेपानी आपूर्ति गरी आफ्नो उद्देश्य पूरा गर्न आयोजनालाई मुस्कल भइरहेको छ। आयोजनाका धेरैजसो निर्माण कार्यहरू सम्पन्न हुने अवस्थामा छन् तर मेलम्चीको पानी काठमाण्डौ आउनमा ढिलाई भएको कारण वितरण सञ्जाल सुधारका पाइपलाइनमा पानी परिक्षण, commissioning र disinfection, घरधुरीमा मिटर जोड्ने कार्यहरू स्वभाविक रूपमा ढिलाइ हुन गएको छ।

प्रमुख चुनौतीहरू

विभिन्न स्थानहरूमा तेस्रो पक्षीय क्षतिको कारण खानेपानी आपूर्तिमा आयोजनाले आफ्नो लक्ष्य पूरा गर्न सकेको छैन। मेलम्चीबाट खानेपानीको आपूर्ति सुचारु गर्न ढिलाई हुँदा पाइपलाइनमा भएका क्षतिहरू देखिएका छैनन् तर यस्ता क्षतिहरू DNI ठेकेदारहरूको ठेक्का पूरा हुने अवधि थप भएसँगै बढ्ने सम्भावना छ।

MUN ROAD को सम्झौता रद्द

ठेकेदारको कमजोर कार्यसम्पादनका कारण DNI Package (MUN ROAD contract) अन्तर्गत नगरपालिकाको सडक पुनर्स्थापनाको सम्झौता रद्द गरिएको थियो। यस ठेक्काका मुख्य कामहरूमा करिब ११० कि.मि. नगरपालिकाका सडकहरूको १२,००० क्युबिक मिटर कालोपत्रेको कामहरूसँगै अन्य सम्बन्धित कामहरू जस्तै drain, base work आदि रहेका छन्। ठेक्का समाप्त हुनु अघि करिब ६,००० क्युबिक मिटर (करिब ४५ प्रतिशत) कालोपत्रेको काम पूरा भएको छ।

काठमाण्डौ उपत्यका फोहरपानी व्यवस्थापन आयोजना

बागमती नदीका ६ वटा प्रमुख सहायक नदीहरू विष्णुमती, धोबीखोला (रुद्रमती), मनोहरा, टुकुचा (इचुमती), नखु र बलु खोला। पाँच प्रमुख उपसहायक नदीहरू अर्थात् गोदावरी, हनुमन्ते, सांगला, महादेव खोला र कोडकु खोला रहेका छन् जसको धार्मिक र सांस्कृतिक महत्व रहेको छ। तर काठमाण्डौ उपत्यकामा द्रुत र अव्यवस्थित शहरीकरणका कारण नदीको लम्बाइको ६० प्रतिशत शहरीवस्तीबाट बग्ने भएकाले करिब सबै नदीहरू ढलमा परिणत भएका छन्। नदीको माथिल्लो तटबाट आउने सफा पानीको ठूलो हिस्सालाई खानेपानी वितरण प्रणालीमा परिणत गर्दा नदीहरू वास्तवमा सुक्दै गएका छन्।

यस अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै सन् २०१३ मा काठमाण्डौ उपत्यका फोहरपानी व्यवस्थापन आयोजना सुरु गरिएको थियो। उक्त परियोजनाको उद्देश्य अक्सिजनले भरिपूर्ण प्रशोधित पानीलाई मात्र नदीमा बगाएर काठमाण्डौका खोलाहरूको सौन्दर्य पुनरुत्थान गर्नु रहेको थियो। फोहरपानी व्यवस्थापन आयोजना अर्न्तगत निर्देशनालयको कार्यक्षेत्रले काठमाण्डौ उपत्यकाका विभिन्न स्थानमा पाँच वटा फोहरपानी प्रशोधन केन्द्रहरू र दुई विकेन्द्रीकृत फोहर पानी प्रशोधन केन्द्रहरू (DEWATS) को निर्माण र पुनर्स्थापनालाई समेटेको छ। आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र तोकिएको कार्यहरूलाई मूर्त रूप दिन निर्देशनालयले ढल सञ्चालको गुरुयोजना तयार गरेको छ। यसमा हनुमन्ते, मनोहरा, खस्याङ खुसुङ नदीहरू सँगै ठुला ढलहरू (Intercepting Sewers) निर्माण र ललितपुर महानगरपालिका तथा गोकर्ण नगरपालिकामा ढल सञ्चाल पुनर्स्थापना समावेश छ।

प्रगतीको अवस्था हेर्दा गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र (३२.४ MLD) सम्पन्न भई अक्टोबर २०२० देखि सञ्चालनमा रहेको छ भने अन्य निर्माणाधीन छन्। यसबाहेक, दुई साना DEWATS, गोकर्णमा (३ MLD) र हनुमानघाटमा (१ MLD) पनि कार्यान्वयनमा छन्।

सम्झौता रद्द

ठेकेदारको लापरवाहीका कारण सल्लाघारी, कोडकु र धोबीघाट (TP-02) मा फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणको ठेक्का रद्द गरिएको हो। यस सम्झौता अर्न्तगतको समय प्रगती विगत ६ वर्षमा २७.१ प्रतिशत मात्र रहेको छ। TP-02 अर्न्तगतका बाँकी कामको खरिद बोलपत्र नयाँ कागजात तयार पारी सुरु गरिएको छ।

पाटनमा ढल पुनर्स्थापना कार्य

लामो समयदेखि ठूलो समस्या बनेको पाटन दरवार स्क्वायर क्षेत्रको ढल सञ्चाल व्यवस्थापनको जिम्मा KUKL-PID ले ललितपुर महानगरपालिकासँगको सहकार्यमा अगाडि बढाएको छ। यो ललितपुर महानगरपालिकाको (SN-03) मुख्य क्षेत्रमा २.८ कि.मि. ढल पुनर्स्थापना कार्यले पाटनका बासिन्दालाई वर्षौदेखिको पानी जम्ने र विशेषगरी विश्व सम्पदा स्थल पाटन दरवार स्क्वायरलाई डुबानबाट मुक्त गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। यो प्याकेजमा लगनखेल बस बिसेँनी देखि शंखमुलसम्म र सोल्याको कुमारीपाटी टोलहुदै इटिटोल, इखलु, महापाल, र क्वाल्कु हुँदै ढल विस्तार र निर्माण समावेश छ। हाल SN-03 को मंगलबजारदेखि लगनखेल

काठमाण्डौ उपत्यका फोहरपानी व्यवस्थापन आयोजना अर्न्तगत हाल सञ्चालित सम्झौता कार्यहरूको डिसेम्बर २०२२ सम्मको प्रगतिको अवस्था

क्र.स.	सम्झौता प्याकेज	लक्ष्य (कि.मि.)	प्रगति (कि.मि.)	कुल प्रगति
१	IS01 (हनुमन्ते इन्टरसेप्टर)	१६.७२	१६.७२	शतप्रतिशत सम्पन्न
२	IS02 (मनोहरा इन्टरसेप्टर)	६.०५	६.०५	शतप्रतिशत सम्पन्न
३	IS03 (खस्याङखुसुङ)	७.६८	७.६८	शतप्रतिशत सम्पन्न
४	SN03 (पाटन ढल)	२.८	१.५२	५३.९० %
५	SW01 (बालुवाटार वर्षातको पानी तथा ढलका पाइपलाइन)	१.२३	०.९०	३२.५० %

फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माण प्रगतिको अवस्था

क्र.स.	सम्झौता प्याकेज	जम्मा क्षमता	प्रगति (डिसेम्बरसम्म)
१	गुहेश्वरी फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र (TP01)	३२.४ MLD	निर्माण सम्पन्न भएर २०२२ देखि सञ्चालनमा
२	धोविघाट फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र (TP03)	३७ MLD	८४.४० %
३	गोकर्ण र हनुमानघाट (DEWATS01)	४ MLD	२.२ %

नदी किनारका ठुला ढलहरू (Intercepting Sewers)

बागमती नदीका प्रमुख सहायक र उपसहायक नदीसँगै ठुला ढलहरू निर्माण गरिएको छ भने हनुमन्ते किनारको ढलको २५ कि.मि. मध्ये १६.७२ कि.मि., मनोहराको ११ कि.मि. मध्ये ६.०५ कि.मि. र खस्याङ खुसुङमा ७.६८ कि.मि. ढल निर्माण सम्पन्न

भएको छ। अग्राधिकार (Right of Way) मुद्दाका कारण मनोहरा र हनुमन्ते किनारका ढलका काम योजना अनुसार पुरा हुन सकेनन्। यी ठुला ढलहरू घरबाट निस्कने फोहरपानी र ढललाई प्रशोधन केन्द्रहरूमा लैजाको लागि धेरै महत्वपूर्ण छन् जहाँ फोहरपानीलाई प्रशोधन गरिन्छ र फेरि नदीहरूमा छोडिन्छ।

चोकसम्मको खण्डमा ढलको पाइप विछ्याउने कामले गति लिइरहेको छ। यस खण्ड दिनको समयमा बाक्लो आवतजावत हुने व्यस्त व्यवसायिक क्षेत्र हो। जसले गर्दा यहाँ भारी उपकरणहरू (heavy equipments) प्रयोग गरेर निर्माण कार्यहरू गर्न गाह्रो पछि। यही अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै ठेकेदारले रातिको समयमा पनि काम थालेका छन्। दुई सिफ्टमा काम सुरु भएपछि आगामी मनसुन अगावै पाइप विछ्याउने काम सम्पन्न हुने देखिन्छ।

बालुवाटार ढल तथा वर्षातको पानी व्यवस्थापन

KUKL-PID ले प्रधानमन्त्री निवास बालुवाटारमा पाइपलाइन विछ्याउन थालेको छ। यस क्षेत्रको वर्षातको पानी व्यवस्थापनको लागि नेपाल सरकारको मात्रै आर्थिक सहयोग रहेको छ। यो १.२३ कि.मि.को ढल तथा वर्षातको पानी व्यवस्थापन कार्य हो जुन गत मार्च २०२२ मा सुरु गरी जुन २०२३ सम्म सम्पन्न हुने अपेक्षा गरिएको छ। हाल यस क्षेत्रमा manhole, box culvert निर्माण र अन्य कामहरू भइरहेका छन्।

DEWATS का लागि ठेक्का प्रदान

निर्देशनालयले गोकर्ण र हनुमानघाटमा DEWATS निर्माणको ठेक्का लगाएको छ। मार्च २०२२ मा गरिएको सम्झौता अनुसार यसको ठेक्का अवधि १८ महिनाको रहेको छ। यी विकेन्द्रीकृत फोहरपानी प्रशोधन प्रणालीहरू पुरा भएपछि, हनुमन्तेको माथिल्लो तट सल्लाघारी र बागमतीको माथिल्लो तट गोकर्णको नदी प्रणालीहरू प्रशोधित पानीले पुनर्जीवित हुने अपेक्षा गरिएको छ। त्यसैगरी गोकर्णमा ढल सञ्चाल निर्माणका लागि बोलपत्रको कागजात अन्तिम चरणमा पुगेको छ।

पाटन दरवार स्क्वायरको सम्पदा प्रभाव मूल्यांकन (Heritage Impact Assessment)

SN-03 मा ढल पुनर्स्थापना कार्य विश्व सम्पदा स्थलमा परेको हुनाले परियोजनाका गतिविधिले संवेदनशील सांस्कृतिक सम्पदाहरूमा न्यूनतम प्रभाव पार्ने सुनिश्चित गर्न निर्माण कार्य सुरु गर्नु अघि पाटन दरवार स्क्वायरको सम्पदा प्रभाव मूल्यांकन गरिएको थियो।

CASSC03 द्वारा सामुदायिक सचेतना र परिचालन गतिविधि

वानेश्वर स्थित श्री रत्न राज्य माध्यमिक विद्यालयमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिताको पुरस्कार वितरण समारोह

निर्देशनालयले विद्यालयका बालबालिकालाई खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको विषयमा परिवर्तनका सम्बाहकका रूपमा परिचालन गर्न काठमाण्डौ उपत्यकाका सामुदायिक विद्यालयहरूमा विभिन्न चेतनामूलक गतिविधिहरू गर्दै आएको छ।

यस वर्ष निर्देशनालयले काठमाण्डौ उपत्यकाव्यापी दुईवटा अन्तरविद्यालय र एउटा विद्यालयस्तरीय कार्यक्रम आयोजना गरेको छ। विश्व वातावरण दिवस-२०२२ को अवसरमा गत जुन ६ तारिखमा निर्देशनालयले नक्सालस्थित श्री नन्दी माविसँगको सहकार्यमा 'वातावरण संरक्षण र यसको महत्व' शीर्षकमा अन्तरविद्यालय कविता प्रतियोगिता आयोजना गरेको थियो। प्रतियोगितामा काठमाण्डौ, ललितपुर र भक्तपुर जिल्लाका १५ सामुदायिक विद्यालयका २५ जना विद्यार्थीहरूले भाग लिएका थिए।

त्यसैगरी अर्को अन्तरविद्यालय कार्यक्रममा 'पिउने पानीको व्यवस्थापन र वातावरणीय संरक्षण' शीर्षकको वक्तृत्वकला प्रतियोगिता गरिएको थियो। १३ डिसेम्बर २०२२ मा श्री रत्न राज्य माध्यमिक विद्यालयमा आयोजित

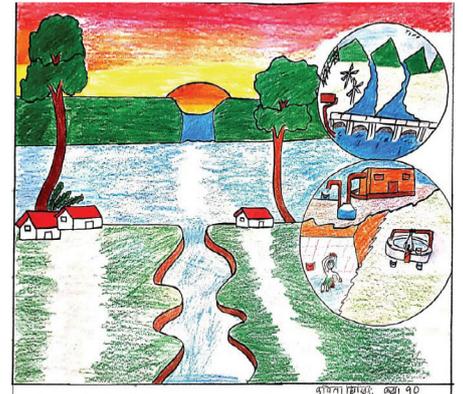
उक्त कार्यक्रममा १३ सामुदायिक विद्यालयका २५ जना विद्यार्थीहरूको सहभागिता रहेको थियो।

त्यसैगरी २०२२ नोभेम्बर १४ मा आदर्श कन्या निकेतन माध्यमिक विद्यालयका छात्राहरूबीच 'स्वच्छ पानी, स्वस्थ जीवन' शीर्षकको चित्रकला प्रतियोगिता पनि सम्पन्न भएको थियो। प्रतियोगितामा कक्षा ६ देखि १० सम्मका १० विद्यार्थीले भाग लिएका थिए।

KUKL-PID अन्तर्गत सामुदायिक सचेतना र सामाजिक सुरक्षा परामर्शदाता (CASSC03) ले मेलम्ची आयोजना र पानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाइको महत्व बारे जनतालाई सचेत गराउन आयोजनाका क्षेत्रहरू मिलाएर विशेष गरी काठमाण्डौ उपत्यका भित्रका सार्वजनिक विद्यालयहरूमा कार्यक्रमहरू आयोजना गर्दै आएको छ। आफ्नो परिवार र छिमेकीहरूलाई पिउने पानीको महत्व, फोहरपानी व्यवस्थापन र काठमाण्डौका बासिन्दाहरूलाई यसका फाइदाहरूका बारेमा सुसूचित गराउन, विद्यालय कार्यक्रमले विद्यार्थीलाई परिवर्तनको सम्बाहकका रूपमा तयार पार्ने लक्ष्य राखेको छ।

काठमाण्डौ उपत्यकामा सामाजिक-आर्थिक सर्वेक्षण

निर्देशनालयले आयोजना क्षेत्रका जनताको सामाजिक-आर्थिक अवस्था पत्ता लगाउन ५,५०० घरधुरीलाई नमूनाको रूपमा लिई सामाजिक-आर्थिक आधारभूत सर्वेक्षण सुरु गरेको छ। सर्वेक्षणका लागि तथ्यांक संकलन कार्य सम्पन्न भएको छ भने तथ्यांक विश्लेषण जारी छ। यस सर्वेक्षणले KUKL ले सेवा दिएका क्षेत्रहरूमा जनताको अवस्थाको आधारभूत तथ्यांकलाई प्रमाणीकरण र स्थापित गर्नेछ। सर्वेक्षणले लैंगिक विशेषता सहित घरपरिवारको सामाजिक-आर्थिक जानकारी तयार पार्नेछ। यसले आम्दानी, स्वास्थ्य/पोषण, फोहरपानीबाट लाग्ने रोगका प्रकोप, शिक्षा, खानेपानी तथा फोहरपानीको अवस्था, पेशागत वर्ग र आर्थिक अवस्था लगायतका सूचकका आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्नेछ।

आदर्श कन्या निकेतन माध्यमिक विद्यालयमा सञ्चालित विद्यालयस्तरीय चित्रकला प्रतियोगितामा प्रथम हुनुपरेकी छात्रा कविता घिसिङको चित्र।

लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम

KUKL-PID का अधिकारीहरूलाई GESI अवधारणा, सिद्धान्त, ढाँचा र कार्यविधिको बारेमा परिचित गराउने उद्देश्यले निर्देशनालयले १ डिसेम्बर, २०२२ मा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण (GESI) अभिमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गर्‍यो।

GESI एक गम्भीर विश्वव्यापी चुनौती हो। हाम्रा विकास साफेदारहरू प्रत्येक परियोजना र गतिविधिहरूमा यसको पालना गर्न प्रतिबद्ध छन्। महिला, गरिब र अन्य सामाजिक रूपमा वञ्चित तथा बहिष्करणमा परेका समूहहरू पनि महत्वपूर्ण भएकाले परियोजना कार्यान्वयनको क्रममा समान लाभहरू बाँडफाँड गर्न सक्नु भन्ने यसको उद्देश्य हो। तसर्थ, निर्देशनालयले सबै सरोकारवालाहरूको GESI

कार्यान्वयनको क्षमतालाई सुदृढ गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गरेको थियो।

कार्यक्रममा KUKL-PID का वरिष्ठ अधिकारीहरू, डिजाइन र सुपरिवेक्षण परामर्शदाताका इन्जिनियरहरू, CASSC03 का विज्ञहरू र प्रमुखको सहभागिता थियो। एडीबीकी GESI परामर्शदाता सुभेच्छा खड्का, शहरी विकास मन्त्रालयका वरिष्ठ समाजशास्त्री कमल अधिकारी र निर्देशनालयकी समाजशास्त्री विद्या भण्डारीले GESI र विभिन्न आयोजनाहरूमा यसको मूलप्रवाहिकरणका साथै निर्देशनालयमा यसको कार्यान्वयनका विषयमा आफ्नो धारणा र अनुभव प्रस्तुत गर्नुभएको थियो।

कार्यक्रममा सेवा प्रदायक कम्पनी KUKL लाई आफ्ना

सेवाहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न संस्थाभित्र GESI लाई मूलप्रवाहिकरण गर्न आग्रह गरिएको थियो। निर्देशनालयकी Safeguard Unit प्रमुख ई. लक्ष्मी पन्तले PID भन्दा KUKL मा GESI संवेदनशिलताको अत्यन्तै आवश्यकता रहेको बताउनुभयो। त्यसैगरी KUKL का प्रबन्धक प्रकाशकुमार राईले पनि GESI मूलप्रवाहिकरणका लागि कार्यालयको पुनर्संरचना गर्दा छुट्टै GESI इकाईको डिजाइन गर्ने आश्रय दिनुभयो।

समग्रमा KUKL-PID मा GESI कार्यान्वयन र आयोजनाका गतिविधिहरूको चर्चा गर्न र कार्यान्वयनकारी निकायहरूबीच अन्तरक्रिया गर्न एउटा राम्रो प्लेटफर्म बनेको थियो।

निर्देशनालयको अनुरोध

यस राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको निर्माणका क्रममा सर्वसाधारणलाई पर्न गएको असुविधाप्रति निर्देशनालय क्षमाप्रार्थी छौ र सम्पूर्ण काठमाण्डौ उपत्यकाबासीको उन्नतिको लागि यस आयोजनालाई सहयोग गरिदिनु हुन हार्दिक अपिल गर्दछौं।

काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड (KUKL), आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय (PID)

अनामनगर, काठमाण्डौ, फोन न. : ०१-५७०५७७१, ५७०५९१६, ५७०५१४८ फ्याक्स: ०१-५७०५०५७, टोल फ्रि न. : ११३९ वेबसाइट: www.kuklpid.org.np
फेसबुक: http://www.facebook.com/pidkukl इमेल ठेगाना: kuklpid@gmail.com